

Mondatai a szellem akarására úgy dőlnek, frissen sercegve és engedelmes bókolással, mint kasza nyomán a rendek, telve barna, ragyogó étellel.” Kós Károly: „Az Erdély-széli magyar ott Pesten írta meg Erdélyt úgy, ahogy Kemény Zsigmond óta senki, és magyarul, ahogy magyarul nem írtak Mikes Kelemen óta. Ő tudta, talán csak ő, hogy a betegnek orvosság kell, az éhezőknek és szomjúhozónak étel és ital kell, a hitében tántorgónak biztatás kell. És ezt cselekedte írásban Móricz (...) Nagyobb jót akkor és rég ideje nem cselekedett magyar író.” Tárgy, alkotó és alkotás bővérű eggyéolvadása, kiegyensúlyozott epikai méltósága mögött Kodolányi János különös, szenvedélytől fűtött révületet érzékel: „Sámánszerű ember volt (...) kora hajnalon bezárkózva szobájába, vadul verte az írógépet, s közben hangosan beszélt, kiáltozott, kacagott és sírt. Úgy is képzeltem őt, mint aki bikává válva bikával viaskodik. Vagy lánggá válva, lánggal. Neki nem kellett bolondgombát ennie, hogy révületbe essék (...) az ő révülete, ihlete nem volt szándékosan földidézett állapot, hanem megszállottság, teher, csapás, sors, elháríthatatlan roham.” Benne a magyar nép „rendíthetetlen tárgyilagossága”, „félelmet nem ismerő realitásérzéke”, „következetessége”, „minden embert egyforma higgadtsággal szemlélő demokráciája”, az erőszak előtt „lélekben meg nem hajló öntudatossága”, a hazugságok közepette is a „természeteshez való feltétlen ragaszkodása”, a „magyar paraszti ősréteg” nyilatkozik meg. – A látszólagos írói eszköztelenség azonban színek, helyzetek, ízek rengetegét fedi fel minden közeget otthonossá kerekítve, minden érzelmet érzékletessé testesítve, a „sárányos” indulatot, a „fáklyás” profétizmus hevületét, a „légy jó mindhalálig” üzenetébe zárt morális megrendülést és hitet, a „pillangós” idill béklyókat legyőző fensőbbbségét, az „árvácskás” szenvedés zsoldárosan is lázító poézisét, az „úri muris”, tehetetlen önsorsrontást, a „rokonok” közé pusztuló, vergődő gyengeséget, a „boldog ember” szelíd esendőségét, a betyáros, Rózsa Sándor-os igazság szilajságát, a „hét krajcár” könnyes-tragikus líráját, a „barbár” pogányság balladáját, a „tündérbertben” kibontakozó jelképét a (Németh László-i tipológia szerinti) parádés, illetve józan, építő magyarnak – s a felsorolhatatlan többi. A keleti reformátusság, az alföldi paraszti népélet sajátos vonásaitól a kisértelmiségi, a középosztályi, a dzsentri, az arisztokrata mentalitás fajtáin keresztül különféle vidékek, társadalmi csoportok, történelmi karakterek jellemző jegyeiig, a férfi és a nő közötti kíméletlen tusakodás ezernyi lélektani változatáig. S a vitalizmus ódon tömbjébe, időtálló törzsébe befészkelődő modern nyugtalanságok sugallatáig.

A móríci örökséget minden új nemzedéknek elhatározó vállalása részévé kellene avatnia. Ha értelmetlenné korcsul, ha kiesik az aktív emlékezetből: veszedelmesen felgyorsulhat egy társadalom talajvesztése, úttévesztése; egy megtartó hagyományaitól, értékeitől megfosztott, eszményeitől eltávolodott, vad káoszba tántorodó nemzet önmagától idegenedik el. A szellemi lealacsonyodással szemben nekünk erkölcsi támaszunk, erőforrásunk Móricz, e magatartás és artisztikum minősége, s eszmélte-tő kötődés az ő alkotásaiban fölmorajló és megteljesedő magyar élet.

Rainer Maria Rilke

ŐSZ

5 lap a Képek könyvéből Németh István Péter fordításában
Kányádi Sándor áldott emlékének ajánlva

1

Iniciálé

Szépséged tékozzol, ahogy
csak tudod, számolatlan.
Míg néma vagy, ő szól: vagyok.
És máris visszaáradott
ezerszín árnyalatban.

2

Elalvás előtti szavak

Jó volna ringatni dajkamód
valakit, ülni ágya szélénél.
S éppen Te hallgatnád e dúdolót,
s én volnék, ki álmodba elkísér.
Jó volna tudnom egymagam, bár óv a ház,
azért még odakinn fagyott.
Figyelném, ahogyan lélegzel itt. Ám éjszakáz
velünk a Minden is. Az erdő amott.
Sok órainga ide-odaleng,
s az ember az Idő telkére lát.
Az utcán lent kósza idegint
néz mint ijeszt kóbor kuttyát.
Nyomában csönd lesz. Csak őrző szememnek
pilláit hagyom rád hullani:
szelíden marasztallak, majd eleresztlek,
ha a sötétben moccan valami.

Őszi nap

Úgy legyen, Uram. Nagy nyár volt nagyon.
Lapjára nyújtsd napóra-pálcád árnyát,
s engedd a rónán a szelet szabadon.

Beérjenek a gyümölcsök, küldözz
sugaras napokat, két déliest még,
hogy teljék már be a végső édesség
egészen: hajszold a terhes fürthöz.

Kinek nincs háza most, nem fog bele.
Ki most maga van, aligha lesz barát,
virraszt, olvas, levelet fogalmaz át,
s zörren a lecsupált fák levele
míg nyugtalan járja az allék sorát.

+

**Őszi nap
(második változat)**

Nagy nyár volt, Uram, vess véget neki.
Napóránk is alig mutasson időt,
Míg rétre a felhőt szeled kergeti.

Gyümölcsökben ikrásodjon a méz,
Hát ossz ki rájuk pár délszaki napot,
Hadd lássa majd aranyát, hogy ragyog,
Ki pohárka édesült borába néz.

Nem épít már, kit most nem óv házfedél.
Ki magányos, az marad ítéletig.
Virraszt, olvas, megcímzi leveleit,
S a kettős fasorból ha nyugtalan kiér,
A hullt lombok nyomát végig belepik.

**4
Ősz**

Hullnak s hullnak a lombok, akárha
mennyei messzi fák csupaszodnának,
tagadva hullásukat hasztalanul.

És teljes súlyával éjszakába hull
a Föld is, csillagok mellől magányba,

Mi is hullunk csak. Bárhova néznél:
lecsüng kezem, s kész minden itt hullani.

Ám végtelen szelíden van Valaki,
kinek nem hullhatsz tovább tenyerénél.

Megjegyzés: Kányádi Sándor bilingvis Rilke-kötetete a *Kriterion* könyvkiadónál látott napvilágot 1990-ben. A reveláció erejével hatott egyrészt, hogy Nemes Nagy Ágnes, Tandori Dezső, no meg sok más hiteles Rilke-fordítónk után, mennyi költői és műfordítói lehetőséget tartogat még számunkra a német és a francia nyelvű oeuvre.

1990 nyaratól sorra kaptam kézhez kitűnő Rilke-magyarításokat. Alig győztem a gyűjtést többek közt Farkasfaly Dénes, Kerék Imre, Réfi János, Imre Flóra és Suhai Pál versátültetéseiből. Erdélyi Z. János Rilke novelláit, Báthori Csaba pedig a költő leveleit adta a magyar olvasóközönség kezébe. Túlzás-e, ha Kányádi Sándor 10 őszi Rilke-versfordításáról és -átköltéséről én egyfajta Rilke-reneszánszról is beszélek. (Ám legalább annyira kányádis mint rilkés, magyar nyelvezete pedig Arany János-ian őszikés. A könyv a 10 költemény német eredetijét, Kányádi Sándor magyar változatait és Plugor Sándor rajzait tartalmazza, s bizonyítja, hogy a művészi minőségnek ekkor is elég, hogy maradandót hozzon létre.)

1990 óta az emlegetett költők és műfordítóktól bátorítva Kányádi Sándor Rilke-füzérének a felét magam is megpróbáltam lefordítani. Remélem, a másik 5 őszi költeményhez szintén adatik majd pár eljövendő esztendő, hogy méltón kifejezhessem Kányádi Sándor költészetéhez való ragaszkodásomat, miközben a kortársak továbbra is fordítják Rilkét. Adassék meg majd a *Herbsttag* 100. szép változata is. Ha ugyan már meg nem született...